

Kvinner i grafisk bransje på 1970-tallet: Siri Jensen forteller

Siri Jensen har skrevet historien til kvinnene i grafisk bransje. I dette intervjuet med Kilden i 2005 forteller hun om sine erfaringer som ufaglært og opprørsk bokbinderassistent i 1972. Om forskjellsbehandling mellom gutter og jenter, om Kvinnefrontens protester og om konflikter med den eldre garde i Oslo Grafiske Kvinneklubb.

Foto: Råger, Wilhelm

Oslo Museum

Fredriksens Bokbinderi i Oslo i 1962., Foto: Wilhelm Råger, Eier: Oslo Museum.

Siri Jensen

▼

Siri Jensen. Foto: Kvinnefronten

Siri Jensen.

Eier: Kvinnefronten.

Siri Jensen (tidligere Siri Ustvedt, født 1948) var på 1970-tallet ufaglært bokbinderassistent og aktiv i Kvinnefronten og Arbeidernes Kommunistparti (marxist-leninistene), AKP (m-l). Hun satt i styret i Oslo Bokbinderforening fra 1975-77 og var aktiv i kvinneklubben. Hun har vært partileder i AKP (m-l), leder for faglig utvalg i Rødt og ledende aktivist det tverrpolitiske nettverket Kvinner på tvers. Jensen har skrevet kapitlet "Kvinner og kvinnekamp i arbeid og fagforening" i jubileumsboka *Fra bly til bytes: Oslo Grafiske forening 1872—1997* (1997).

Da Siri Jensen begynte å jobbe som bokbinderassistent i 1972 var det fremdeles vanlig at arbeidsgivere averterte etter gutter til svennelære og piker til assistentlære. Samtidig lå lønna til de ufaglærte mannlige arbeiderne høyere enn kvinnes på tross av at felles minstelønnssatser var avtalt. Jensen ble raskt aktiv i grafisk fagforening, og som radikal kvinnefronter var det mye å ta tak i:

“

Etter opplæringen ble guttene bokbindersvenner mens jentene ble assistenter. Det betydde at vi ble lønnet som ufaglærte og hadde få rettigheter.

- Det var flere spørsmål vi mente det var viktig å ta opp. Vi jobbet mye med spørsmålet rundt ulik opplæring for gutter og jenter. Etter opplæringen ble guttene bokbindersvenner mens jentene ble

assistenter. Det betydde at vi ble lønnet som ufaglærte og hadde få rettigheter. Dette opprørte oss veldig, forteller Jensen.

Piker som assistenter

I 1967 hadde Likelønnsrådet gitt ut en melding som tok opp gjennomføringen av likelønnsavtalen i grafisk. Meldinga rettet søkelyset på det lave antallet kvinnelige fagarbeidere. I 1965 var det totalt 32 kvinnelige fagarbeidere mot 469 mannlige.

Likelønnsrådet gikk spesielt inn på forholdene for bokbinderassistenter: «Det ser ut til at jentene etter 3 års opplæring ikke oppnår noen bedring av sin status, verken faglig eller lønnsmessig i forhold til ufaglærte arbeidere.» Situasjonen var slik at kvinner bare unntaksvis ble bokbindersvenner. Fremdeles avverterte arbeidsgivere etter gutter til svennelære og piker til assistentlære.

Synliggjøring

Fakta: Kvinner i grafisk bransje

I første halvdel av 1970-årene begynte jentene å komme inn i mannsdominerte yrker. I 1965 var det 71 kvinnelige fagarbeidere i grafisk, i 1977 var det fem av tjuefem elever på grunnkurset jenter. Da var opplæringa i grafisk kommet inn under lov om videregående opplæring, noe som styrket mulighetene for jentene.

Kravet om lik opplæring for kvinner og menn i bokbinderfaget ble enstemmig vedtatt på årsmøtet i Oslo Bokbinderforening (OBF) i 1974 og siden vedtatt på landsmøtet i Grafisk i 1975. Men vedtaket ble gjort uten konkrete frister, og prosessen gikk tregt. Kampen for ens opplæring ble en viktig sak for Kvinnefrontgruppa som Siri Jensen og andre kvinner hadde startet opp på tvers av fagområdene i grafisk bransje.

- Vi mente det var nødvendig å gjøre denne forskjellsbehandlingen synlig for at det skulle være mulig å få forandret på systemet, forteller Jensen som understreker at motstanden var sterk blant arbeidsgiverne.

For lange negler

I 1977 arrangerte Kvinnefronten et åpent møte med tema opplæring i bokbinderfaget. Her ble det blant annet framført en sketsj som tok for seg arbeidsgivernes argumenter mot at kvinner skulle bli svenner, bygd på egne erfaringer:

“

«Firmaet tar en stor sjanse, for etter et par år gifter du deg og slutter.» «Dere har menstruasjon en gang i måneden, dere kan jo bli gravide, og det er mye fravær.»

«Firmaet tar en stor sjanse, for etter et par år gifter du deg og slutter.» «Dere har menstruasjon en gang i måneden, dere kan jo bli gravide, og det er mye fravær». Jentene var ikke høye nok, ikke sterke nok, hadde for lange negler, tålte ikke å bli møkkete på henda, hadde ikke sans for maskiner.

Første demonstrasjon

- Jeg husker vi demonstrerte utenfor landsstyremøtet i grafisk i januar 1978 på Skipphelle, forteller Jensen og fortsetter:

“

Lik opplæring for kvinner og menn i bokbinderfaget ble endelig gjennomført ved tariffoppgjøret 1. mai 1982.

- Det hadde de aldri opplevd før. De ante ikke hvordan de skulle takle en sånn merkelig situasjon. Så det endte med at vi fikk komme inn og lese opp protestbrevet vårt.

Lik opplæring for kvinner og menn i bokbinderfaget ble endelig gjennomført ved tariffoppgjøret 1. mai 1982.

Kvinner i lønnsgruppe 2

En annen viktig sak for kvinnene i grafisk var kampen om lønna.

- Da lik lønn for kvinner og menn skulle gjennomføres i 1961 ble arbeiderne delt inn i lønnsgrupper. Dette var grupper som skulle være såkalt objektive. De direkte kjønnskategoriene i overenskomstene forsvant, men lønnsforskjellene mellom kvinner og menn ble ikke opphevet, forteller Jensen.

- Saken var at så godt som alle mennene havnet i lønnsgruppe 1 som var best betalt, kvinnene var i flertall i lønnsgruppe 2, som var dårligere betalt, og i lønnsgruppe tre var der kun kvinner. Systemet fortsatte men det ble mer utydelig at kvinner og menn fikk ulik betaling.

Lik lønn for ufaglærte

I 1972 lå fortsatt lønna til de ufaglærte mannlige arbeiderne både innafor bokbinderier, trykkerier og ferdiggjøringsavdelinger høyere enn kvinnes. Og det på tross av at man hadde kommet fram til felles minstelønnsavtaler i overenskomstene.

Begrunnelsen var at de gjorde ulikt arbeid. Men intensjonen i likelønnsavtalen var lik lønn for likeverdig arbeid, ikke bare for helt likt arbeid. Konsekvensen ble et krav om lik lønn for alle ufaglærte.

Kravet om å fjerne lønnsgruppe 2 ble ikke reist ved tariffoppgjøret i 1976, og på tross av at OBF presset på, heller ikke i 1978. Lønnsgruppe 2 ble endelig fjernet i 1982, og med det sto kvinner og menn lønnsmessig likt i tariffen.

I konflikt med de gamle

Kvinnefrontgruppa i grafisk bransje besto av omtrent 15 kvinner.

- Jeg husker at vi var svært redde for å bli oppfatta som en fraksjon i fagforeninga. Derfor la vi stor vekt på at vi var en avdeling av Kvinnefronten og at vi jobbet i forhold til hele den grafiske industrien.

Dette var den tida var det vanligere med politiske oppsigelser, så det gjaldt å passe på, forteller Jensen.

På flere spørsmål ble det konflikter mellom den «gamle» grafiske kvinneklubben og de nye opprørske kvinnene. Spørsmål som kjønnskvolter, 6-timersdag og utvidet svangerskapspermisjon møtte motstand. Den eldre garde i Oslo Grafiske Kvinneklubb hadde ikke sans for slike radikale kvinnekrav.

Etter en debatt i kvinneklubben fikk en av de opprørske yngre dette svaret av Oslo Grafiske Kvinneklubb:

«Av ditt innlegg kan man få forståelse av at vår oppgave er å ta opp spesielle kvinnesaker. Det er en oppfatning vi ikke kan være enige i. I vår klubbvedtekter §2 heter det: «Klubbens formål er å ivareta medlemmenes faglige og økonomiske interesser, samt drive studie- og opplysningsarbeid.»

Av dette bør det gå tydelig fram at vår klubb ikke er noen kvinnesaksklubb.»

(Svar fra Oslo Grafiske Kvinneklubb til Anne Kari Wiik, Norsk Grafia nr. 9, 1975.)

- Konfliktene kom både som resultat av en kollisjon mellom generasjoner og fordi de yngre kvinnene var mer politisk radikale enn kvinneklubbens AP-lojale medlemmer, forteller Jensen.

Enden på visa, ble ifølge Siri Jensen, at styret i Grafisk Kvinneklubb vedtok å legge ned landssammenslutningen for å hindre at yngre krefter skulle komme inn å overta.

Kilder

- [Jensen, Siri \(1997\): Kvinner og kvinnekamp i arbeid og fagforening, i Tor Are Johansen \(red.\) Fra bly til bytes: Oslo Grafiske forening 1872—1997. Oslo: Oslo Grafiske Forening.](#)

1970-TALLETS KVINNEKAMP FAGBEVEGELSEN ARBEIDSLIV

Av Marte Ericsson Ryste, 2003 Last ned | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 22. oktober 2026, kl. 23.19 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.